

ZAPISNIK

sa 12. sjednice Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, održane 15. jula 2021. godine

Sjednica je počela u 10 sati i 30 minuta.

Sjednici je predsjedavao Jovan Jole Vučurović, predsjednik Odbora.

Sjednici su prisustvovali sledeći članovi/ce Odbora: Jelena Božović, dr Strahinja Bulajić, dr Albin Ćeman, dr Srđan Pavićević, Genci Nimanbegu i poslanik Dejan Đurović, zamjena člana Odbora dr Vladimira Dobričanina, u skladu sa članom 65 Poslovnika Skupštine Crne Gore.

Sjednici nijesu prisustvovali članovi/ce Odbora: Miodrag Lekić, Amer Smailović, dr Halil Duković, Ivan Mitrović, Mevludin Nuhodžić i Vesna Pavićević.

Sjednicu nijesu pratili predstavnici medija.

***

Za sjednicu je utvrđen sledeći

DNEVNI RED:

Usvajanje Zapisnika sa:

- Pete (tematske) sjednice Odbora, održane 7. aprila 2021. godine;
- Šeste sjednice Odbora, održane 28. aprila 2021. godine;
- Sedme sjednice Odbora, održane 5. maja 2021. godine;
- Osme sjednice Odbora, održane 5. maja 2021. godine;
- Devete sjednice Odbora, održane 1. juna 2021. godine;
- Desete sjednice Odbora, održane 9. juna 2021. godine i
- 11. sjednice Odbora, održane 16. juna 2021. godine

1. INFORMACIJE O AKTIVNOSTIMA PREDSEDNIKA I ČLANOVA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE, REALIZOVANIM U PERIODU OD 14. MAJA DO 18. JUNA 2021. GODINE:

- (1) Informacija o posjeti Delegacije Odbora za ljudska prava i slobode NVO „Centar za prava djeteta Crne Gore“, održanoj 14. maja 2021. godine;
- (2) Informacija sa sastanka predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode Jovana Jola Vučurovića sa predstavnicima NVO Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju „Naša inicijativa“, održanog 7. juna 2021. godine;
- (3) Informacija o učešću člana Odbora za ljudska prava i slobode dr Albina Ćemana na Multilateralnom sastanku Mreže odbora za ljudska prava i rodnu ravnopravnost Zapadnog Balkana (HUGEN) na temu „Uticaj pandemije COVID-19 na osobe sa invaliditetom“, održanom 18. juna 2021. godine;

2. TEKUĆA PITANJA.

***

Zapisnici sa:

- Pete (tematske) sjednice Odbora, održane 7. aprila 2021. godine,
  - Šeste sjednice Odbora, održane 28. aprila 2021. godine,
  - Sedme sjednice Odbora, održane 5. maja 2021. godine,
  - Osme sjednice Odbora, održane 5. maja 2021. godine,
  - Devete sjednice Odbora, održane 1. juna 2021. godine,
  - Desete sjednice Odbora, održane 9. juna 2021. godine i
  - 11. sjednice Odbora, održane 16. juna 2021. godine
- usvojeni su jednoglasno, bez primjedbi.**

***

PRVA TAČKA- INFORMACIJE O AKTIVNOSTIMA PREDSJEDNIKA I ČLANOVA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE, REALIZOVANIM U PERIODU OD 14. MAJA DO 18. JUNA 2021. GODINE:

- (1) Informacija o posjeti Delegacije Odbora za ljudska prava i slobode NVO „Centar za prava djeteta Crne Gore“, održanoj 14. maja 2021. godine;
- (2) Informacija sa sastanka predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode Jovana Jola Vučurovića sa predstavnicima NVO Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju „Naša inicijativa“, održanog 7. juna 2021. godine;
- (3) Informacija o učešću člana Odbora za ljudska prava i slobode dr Albina Ćemana na Multilateralnom sastanku Mreže odbora za ljudska prava i rodnu ravnopravnost Zapadnog Balkana (HUGEN) na temu „Uticaj pandemije COVID-19 na osobe sa invaliditetom“, održanom 18. juna 2021. godine

Tri Informacije o aktivnostima predsjednika i članova Odbora za ljudska prava i slobode, realizovanim u periodu do 14. maja do 18. juna 2021. godine usvojene su jednoglasno, bez primjedbi i odlučeno je da Informacije, u skladu sa uobičajenom praksom u radu Odbora, budu sastavni dio Zapisnika sa 12. sjednice Odbora.

DRUGA TAČKA- TEKUĆA PITANJA

- (1) Poziv Vestminsterske fondacije za demokratiju za učešće na Drugoj godišnjoj konferenciji Mreže odbora za ljudska prava i slobode i rodnu ravnopravnost Zapadnog Balkana (HUGEN), koja će se održati od 20. do 23. jula 2021. godina

Predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović je informisao članove Odbora da su poslanik dr Albin Ćeman, predstavnik Odbora u Upravljačkom odboru Mreže odbora za ljudska prava i rodnu ravnopravnost (HUGEN), sekretarka Odbora Slava Burić i on, u svojstvu predsjednika Odbora dobili Poziv za učešće na Drugoj godišnjoj konferenciji Mreže odbora za ljudska prava i slobode i rodnu ravnopravnost Zapadnog Balkana. Saopštio je da će se Konferencija održati od 20. do 23. jula 2021. godine, a da će lokacija za održavanje Konferencije biti naknadno utvrđena, dok će se ista moći pratiti i onlajn (putem ZOOM platforme).

Saopštio je da će Druga godišnja konferencija HUGEN mreže biti odlična prilika za diskusiju o tome kako su parlamenti u regionu Zapadnog Balkana reagovali na krizu izazvanu pandemijom COVID-19 virusa. Posebna panel diskusija biće posvećena izazovima u primjeni zvaničnih preporuka institucija ombudsmana u regionu Zapadnog Balkana.

Imajući u vidu da je tokom 2020. godine HUGEN mreža započela sa pilotiranjem procesa post-zakonodavnog nadzora, u saradnji sa sedam parlamenata članova Mreže, drugi dan Konferencije biće posvećen prezentaciji savremenih pristupa u postzakonodavnom nadzoru, koje će predstaviti profesor(i) sa Instituta za napredne pravne studije Univerziteta u Londonu.

Dva trening modula biće organizovana kako bi se detaljnije izložila tema sprovođenja procesa post-zakonodavnog nadzora, kao i šta sledi nakon što se izvještaj o post-zakonodavnom nadzoru završi i zvanično objavi.

Poslanik dr Albin Čeman je obavijestio da zbog svetkovanja vjerskog praznika neće biti u mogućnosti da učestvuje na Konferenciji.

Predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović je informisao da će učestvovati na Konferenciji onlajn ukoliko se bude održavala van Crne Gore, a ukoliko bude u Crnoj Gori istoj će fizički prisustvovati. S obzirom da će na Konferenciji biti organizovana i dva trening modula o sprovođenju post-zakonodavnog nadzora, predložio je da na Konferenciji pored sekretarke Odbora kojoj je upućen poziv od strane Vestminsterske fondacije za demokratiju Slave Burić učestvuje i samostalna savjetnica I u Sekretariju Odbora Sonja Jokić.

NAPOMENA: Neposredno nakon završetka sjednice, predstavnici Vestminsterske fondacije za demokratiju su obavijestili da su zbog nemogućnosti većeg broja predstavnika parlamenata da učestvuju na Konferenciji usled svetkovanja vjerskog praznika promijenili datum održavanja Konferencije i ista će se održati od 26. do 28. jula 2021. na Kopaoniku u Republici Srbiji.

U ime Odbora za ljudska prava i slobode na Konferenciji će učestvovati: predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode Jovan Jole Vučurović, sekretarka Odbora Slava Burić, samostalna savjetnica Sonja Jokić i jedan član Odbora koji će biti naknadno određen.

(2) Obavještenje o Predlogu pravilnika o organizaciji i sistematizaciji Službe Skupštine Crne Gore u dijelu koji se tiče Odbora za ljudska prava i slobode

Predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović je informisao da su ga zaposleni u Sekretarijatu Odbora upoznali sa Predlogom pravilnika o organizaciji i sistematizaciji Službe Skupštine Crne Gore u dijelu koji se tiče Odbora za ljudska prava i slobode. Podsjetio je da je sekretarka Odbora za ljudska prava i slobode prilikom usvajanja Plana aktivnosti Odbora za 2021. godinu zamolila predsjednika i članove Odbora da se povodom izrade nove sistematizacije - Predloga pravilnika o organizaciji i sistematizaciji Službe Skupštine Crne Gore angažuju kod rukovodstva Skupštine da se zbog obima posla, a malog broja izvršilaca koji realizuju sve aktivnosti u Sekretarijatu Odbora (sekretar i jedan saradnik) poveća broj izvršilaca na način kako je to urađeno u ostalim sekretarijatima radnih tijela Skupštine. Ovo iz razloga pripremljenog teksta Predloga pravilnika o organizaciji i sistematizaciji Službe Skupštine Crne Gore, koji je dostavljen zaposlenima uoči praznika - u ponedjeljak, 12. jula 2021. godine od strane predsjednika Sindikata Skupštine Crne Gore sa zahtjevom da se do 15. jula do 15 sati dostave eventualne primjedbe. Istakao je da predloženim dokumentom nijesu uvaženi zahtjevi Odbora za ljudska prava i slobode u dijelu jačanja administrativnih kapaciteta ovog Odbora. Predlogom pravilnika je ukinuto jedno radno mjesto sistematizovano važećim Pravilnikom o organizaciji i sistematizaciji Službe Skupštine

Crne Gore - samostalni savjetnik I. Takođe, imajući u vidu metodologiju rada Odbora i obim posla, predsjednik Odbora Vučurović je ocijenio da je neophodno da se uvažava prethodno upućeni zahtjevi Odbora za jačanje administrativnih kapaciteta na način kako je to utvrđeno u ostalim radnim tijelima u Skupštini Crne Gore, imajući u vidu da primjedbe prosljeđene Sindikatu neće biti djelotvorne. Predsjednik Odbora je konstatovao da je rad Odbora za ljudska prava i slobode veoma obiman i zahtijevan, zbog čega je neophodno da u Sekretarijatu Odbora bude zaposleno još neko lice koje je već osposobljeno i stručno i još jednom je apelovao generalnom sekretaru Skupštine CG i predsjedniku Skupštine CG da izađu u susret kako bi rad Odbora za ljudska prava i slobode bio još kvalitetniji i kako bi se odgovorilo velikom poslu koji predstoji. Članovi Odbora su se saglasili da se predsjednik Odbora obrati rukovodstvu Skupštine zahtjevom da se Sekretarijat ovog Odbora ojača i popuni neophodnim kadrom na način kako je to urađeno u ostalim radnim tijelima Skupštine.

***

SASTAVNI DIO ZAPISNIKA SU:

- **INFORMACIJA O POSJETI DELEGACIJE ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE NVO „CENTAR ZA PRAVA DJETETA CRNE GORE“, ODRŽANOJ 14. MAJA 2021. GODINE;**
- **INFORMACIJA SA SASTANKA PREDSJEDNIKA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE JOVANA JOLA VUČUROVIĆA SA PREDSTAVNICIMA NVO SAVEZ UDRUŽENJA RODITELJA DJECE I OMLADINE SA TEŠKOĆAMA U RAZVOJU „NAŠA INICIJATIVA“, ODRŽANOG 7. JUNA 2021. GODINE;**
- **INFORMACIJA O UČEŠĆU ČLANA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE DR ALBINA ĆEMANA NA MULTILATERALNOM SASTANKU MREŽE ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I RODNU RAVNOPRAVNOST ZAPADNOG BALKANA (HUGEN) NA TEMU „UTICAJ PANDEMIJE COVID-19 NA OSOBE SA INVALIDITETOM“, ODRŽANOM 18. JUNA 2021. GODINE**

***

INFORMACIJA O POSJETI DELEGACIJE ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE NVO „CENTAR ZA PRAVA DJETETA CRNE GORE“, održanoj 14. maja 2021. godine

Članovi Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore Jelena Božović i dr Srđan Pavićević, u susret obilježavanju 15. maja - Međunarodnog dana porodice i u skladu sa Planom aktivnosti Odbora za 2021. godinu, posjetili su NVO „Centar za prava djeteta Crne Gore“.

Posjeta je realizovana 14. maja 2021. godine.

Ova posjeta predstavlja nastavak kontinuirane i kvalitetne saradnje Odbora za ljudska prava i slobode i NVO „Centar za prava djeteta“ koja se realizuje već dugi niz godina u cilju promocije, unapređenja i zaštite prava djeteta, a organizuje se radi upoznavanja sa radom navedene nevladine organizacije, aktuelnim projektima koje realizuju i uslugama koje pružaju djeci.

„Centar za prava djeteta Crne Gore“ djeluje od marta 2000. godine i kroz promociju i programe zaštite dječjih prava doprinosi unapređenju kvaliteta života djece i mladih na teritoriji Crne Gore, a svoje aktivnosti sprovodi poštujući četiri osnovna principa definisana Konvencijom UN o pravima djeteta: pravo na život, opstanak i razvoj; nediskriminacija; participacija i najbolji interesi djeteta.

Posjeta je realizovana u okviru kontinuiranih aktivnosti koje realizuje Odbor za ljudska prava i slobode, kao radno tijelo Skupštine Crne Gore, koje posebnu pažnju posvećuje zaštiti i unapređenju prava djece u cilju dostizanja standarda definisanih Konvencijom UN o pravima djeteta. U saradnji sa nadležnim državnim organima, međunarodnim organizacijama sa sjedištem u Crnoj Gori i nevladinim organizacijama prepoznatljivim u ovoj oblasti, Odbor za ljudska prava i slobode je doprinio rješavanju određenih problema djece, a posebno djece sa teškoćama u razvoju i poboljšanju njihovog položaja u društvu.

Pored poslanika, članova Odbora, u posjeti NVO „Centar za prava djeteta Crne Gore“, po pozivu, prisustvovali su zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore mr Siniša Bjeković i Jelena Raičević, samostalna savjetnica u Ministarstvu finansija i socijalnog staranja.

U pozdravnoj riječi, poslanica Jelena Božović je obavijestila da je Odbor za ljudska prava i slobode odlučio da u susret Međunarodnom danu porodice, u skladu sa Planom aktivnosti za 2021. godinu, realizuje ovu Posjetu, s obzirom da ista nije realizovana prethodne godine zbog pandemije izazvane koronavirusom.

Podsjetila je sve prisutne da se Međunarodni dan porodice obilježava od 1993. godine odlukom Generalne skupštine Ujedinjenih nacija kako bi se podigla svijest o problemima i pitanjima porodice. Cilj obilježavanja ovog dana jeste afirmacija porodice i porodičnih vrijednosti, podsticanje jednakosti između polova u okviru porodice, zaštita porodice kao osnovne jedinice društva i pomoć kako bi porodice mogle da ispune svoju odgovornost prema zajednici. Posebno je naglasila da je porodica najvažniji oslonac za svako dijete i predstavlja najbolje okruženje za njegovo odrastanje pa se često kaže da „porodica omogućava djeci korjene i krila“.

Međutim, svjedoci smo da se brojna djeca upravo u svojim porodicama suočavaju sa različitim problemima za čije rješavanje je neophodno uključivanje svih nadležnih institucija koje kvalitetnom saradnjom i zajedničkim djelovanjem mogu doprinijeti rješavanju brojnih izazova. Stoga je ocijenila važnom ulogu ove Nevladine organizacije koja od 2000. godine u kontinuitetu radi monitoring stanja prava djece u Crnoj Gori, u skladu sa smjernicama UN Komiteta za prava djeteta, značajno doprinoseći poštovanju, zaštiti, promociji i afirmaciji prava djeteta. Veoma je značajna i činjenica da je „Centar za prava djeteta Crne Gore“ 2010. i 2017. godine izradio i predstavio Alternativne izvještaje UN Komitetu o primjeni Konvencije o pravima djeteta i podržao pripremu i prezentaciju dječjeg izvještaja, o čemu su informisani i članovi Odbora za ljudska prava i slobode u prethodnim skupštinskim sazivima.

Na samom početku poslanica Božović je u najkraćim crtama upoznala sa aktivnostima Odbora za ljudska prava i slobode čija nadležnost je utvrđena Poslovníkom Skupštine Crne Gore, uzimajući u obzir prethodnu, dugogodišnju saradnju ove NVO sa Odborom.

Odbor za ljudska prava i slobode kroz multisektorski pristup i saradnju sa nadležnim državnim organima, međunarodnim organizacijama sa sjedištem u Crnoj Gori i nevladinim organizacijama koje se bave zaštitom ljudskih prava realizovao je brojne aktivnosti u cilju postizanja većeg stepena poštovanja i zaštite ljudskih prava i sloboda.

U skladu sa praksom usvajanja planskih dokumenata Odbor već jedanaestu godinu, na osnovu aktivnosti Skupštine Crne Gore, Programa rada Vlade i Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori sačinjava Plan aktivnosti, čiji Predlog se razmatra na sjednici Odbora u prisustvu predstavnika nadležnih državnih organa, međunarodnih i nevladinih organizacija, koji iznose svoje sugestije na Predlog plana, što je realizovano i ove godine na Šestoj sjednici Odbora, održanoj 28. aprila kada je usvojen Plan aktivnosti Odbora za 2021. godinu. Prilikom izrade Plana, Odbor se rukovodi ocjenama stanja iznešenim u Izvještaju EK o Crnoj Gori, a pogotovo iznijetim kritikama,

pa u cilju njihovog rješavanja utvrđuje konkretne aktivnosti koje realizuje u saradnji sa svim relevantnim subjektima.

Akcent u svim planovima rada Odbora je, između ostalog, bio na pravima djeteta u cilju dostizanja standarda utvrđenih Konvencijom UN o pravima djeteta. Odbor je posebnu pažnju posvetio ovoj oblasti polazeći i od činjenice da je u oktobru 2010. Crna Gora dobila obavezujuće Preporuke Komiteta UN za prava djeteta. U svom bavljenju zaštitom prava djeteta Odbor se rukovodio osnovnim principima Konvencije UN o pravima djeteta koji podrazumijevaju: pravo na život, opstanak i razvoj, najbolji interes djeteta, pravo na participaciju i pravo na nediskriminaciju, što su osnovni principi djelovanja kojima se rukovodi i ova organizacija u realizaciji aktivnosti koje se tiču zaštite prava djeteta.

Podsjetila je da se Odbor za ljudska prava i slobode u prethodnih desetak godina naročito bavio pitanjima zaštite prava djeteta: razmatranjem osam izvještaja, tri konsultativna saslušanja, organizovao je i niz posjeta ustanovama u kojima borave djeca radi praćenja stanja i utvrđivanja stepena poštovanja njihovih prava, organizovano je osam javnih tribina, među kojima su tri o pravima djeteta. U sklopu kontinuirane saradnje sa Predstavništvom UNICEF-a, Odbor je podržao i priključio se brojnim kampanjama u cilju promocije i zaštite prava djece.

Istakla je da je i u 27. sazivu Skupštine Crne Gore na Trećoj sjednici Odbora za ljudska prava i slobode, 21. februara 2021. godine predstavljen Izvještaj o post-zakonodavnom nadzoru nad Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, koji su sačinili eksperti angažovani od strane Vestminsterske fondacije za demokratiju u okviru regionalnog parlamentarnog programa „Kreiranje parlamentarne mreže o ljudskim pravima na Zapadnom Balkanu” koji WFD sprovodi uz podršku Ministarstva vanjskih poslova Kraljevine Norveške u periodu od aprila 2019. do novembra 2021. gdje je posebna pažnja posvećena ostvarivanju prava na vaspitanje, obrazovanje i stručno osposobljavanje djece sa invaliditetom.

Takođe, važnim je smatrala istaći i predstavljanje Studije „Višedimenzionalno siromaštvo djece u Crnoj Gori” koja je sačinjena u saradnji istraživača iz UNICEF-ove Kancelarije za istraživanje - Innocenti u Firenci i Kancelarije UNICEF-a u Crnoj Gori na Četvrtoj sjednici Odbora za ljudska prava i slobode, održanoj 24. februara 2021. Svjesni da odrastanje u siromaštvu predstavlja kršenje dječjih prava i usporava rast, razvoj i zdravlje djece, šteti njihovom potencijalu da uče i dugoročno podriva njihovu dobrobit, te da se posljedice siromaštva osjećaju na individualnom nivou, ali i utiču na budućnost društva, predstavljanje Studije koja istražuje načine na koje se siromaštvo manifestuje među djecom, utičući na njihovo zdravlje, obrazovanje, sigurnost i buduću razvoj ocijenjeno je veoma važnim.

Upoznala ih je da je kao članica Odbora određena za predstavnicu ovog Odbora u Referentnoj grupi za pripremu Programa saradnje između Vlade Crne Gore i UNICEF-a za period 2022-2026. godina.

Poslanica Jelena Božović je naglasila da u daljem radu Odbor planira da nastavi sa sprovođenjem aktivnosti na unapređenju prava djeteta u Crnoj Gori, o čemu svjedoče i utvrđene aktivnosti u Planu za 2021. godinu, među kojima je 13 posvećeno pravima djeteta:

- učešće predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode na Događaju „Dižemo glas za one koje to ne mogu - pravda za žrtve seksualnog nasilja”, koji su organizovali NVO LGBT Forum Progres i LGBTIQ Socijalni centar;
- predstavljanje Studije „Višedimenzionalno siromaštvo djece u Crnoj Gori”;
- Tematska sjednica „Djeca su djeca” povodom obilježavanja Međunarodnog dana Roma;
- Sastanak sa predstavnicima NVO Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju „Naša inicijativa”;

- Izvještaj o primjeni Strategije za ostvarivanje prava djeteta 2019 - 2023. sa Akcionim planom za 2021/2022. godinu;

- Kontrolno saslušanje predstavnika nadležnih institucija zaduženih za realizaciju Preporuka Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, sadržanih u Izvještaju „Djeca i bolesti zavisnosti u Crnoj Gori“;

- Konferencija (multilateralni sastanak) na temu „Značaj sprečavanja dječjih, prisilnih i ugovorenih brakova i diskriminacije pripadnika romske zajednice“;

- Posjeta JU Dnevni centar za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju - Herceg Novi;

- Posjeta Dječjem domu „Mladost“ u Bijeljoj;

- Kontrolno saslušanje predstavnika nadležnih institucija u cilju praćenja realizacije Zaključka sa Konsultativnog saslušanja, održanog 25. septembra 2019. na temu „Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori“ i Preporuka iz Analize intersektorske podrške različitih sistema djeci sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori, koju su pripremile ekspertkinje angažovane od strane UNICEF-a i

- Kontrolno saslušanje predstavnika nadležnih institucija zaduženih za realizaciju preostalih aktivnosti utvrđenih Akcionim planom za sprovođenje Strategije za prevenciju i zaštitu djece od nasilja od 2017-2021. godine i aktivnosti na implementaciji preporuka iz Izvještaja o evaluaciji sistema za praćenje stanja dječjih prava u Crnoj Gori za period 2014-2017. godine.

Podsjetila je, u vezi sa ovom NVO, na nedavnu odluku Odbora da je na njihov predlog u Plan aktivnosti Odbora za 2021. godinu uvršena i aktivnost - Učešće predstavnika Odbora za ljudska prava i slobode na Regionalnoj konferenciji na temu „Decentralizacija usluga socijalne i dječje zaštite“, koju će organizovati NVO „Centar za prava djeteta Crne Gore“, čime je, uz ovu današnju posjetu, dodatno izražena spremnost za nastavak saradnje i zajedničkog djelovanja u cilju unapređenja stanja u oblasti prava djeteta u Crnoj Gori.

Izvršna direktorica NVO „Centar za prava djeteta Crne Gore“, Rajka Perović je istakla da ova NVO više od 20 godina radi u oblasti promocije i zaštite prava djeteta. Za svo to vrijeme realizovan je veliki broj projekata, kampanja, akcija. Sve aktivnosti dijele u četiri segmenta:

- I segment: istraživanje, analiza, monitoring i izvještavanje prema institucijama sistema i UN Komitetu za prava djeteta u Ženevi;

- II segment: podrazumijeva jačanje dječije participacije i neposredan rad sa djecom (Medjugeneracijski dijalog; Uživajmo svoja prava, poštujući prava drugih; Aktivizam mladih u lokalnoj zajednici; Zasijedanja - dječiji parlament u Skupštini Crne Gore; Pristup djeteta pravdi,...);

- III segment: podrazumijeva servisnu podršku ranjivim grupama (Podrška hraniteljima i djeci iz hraniteljskih porodica, Stanovanje uz podršku za djecu bez roditeljskog staranja, Centar za podršku djeci i porodici, Podrška porodicama u riziku za nesmetan rast i razvoj djeteta, Preveniranje i suzbijanje društveno neprihvatljivog ponašanja kod djece...) i

- IV segment: podrazumijeva kontinuiranu promociju prava djeteta (Promocija hraniteljstva „Svako dijete treba porodicu“, „Govorimo o mogućnostima; Sad razumijem svoja prava; Stop nasilju medju djecom i nad djecom; Zaustavimo onlajn nasilje...“)

Smatra da je cilj obilježavanja Medjunarodnog dana porodice afirmacija porodice i porodičnih vrijednosti, podsticanje jednakosti izmedju oba roditelja u dijelu porodičnih obaveza i brige kada su u pitanju njihova djeca, zaštita porodice kao osnovne jedinice društva i pomoć kroz različite servise kako bi porodice mogle da ispune odgovornost prema djeci i zajednici. Mišljenja je da je ovo ujedno i prilika da se skrene pažnja javnosti na uticaj socijalnih, ekonomskih i

demografskih procesa u društvu na porodice, na izazove sa kojima se roditelji susreću u procesu odgajanja djeteta i na potrebe porodica i djece ranjivih grupa.

Ukazala je na veliku važnost porodice koja predstavlja stimulatívno okruženje za nesmetan rast i razvoj djeteta i ima veoma značajnu ulogu u razvoju djeteta u odgovornog čovjeka, a time utiče i na razvoj zajednice u cjelini. Porodica treba da se zasniva na pozitivnim društvenim vrijednostima, gradi kvalitetne odnose unutar i van porodice i razvija osjećaj međusobnog povjerenja. Za razliku od funkcionalnih porodica, disfunkcionalne porodice su izložene brojnim problemima socijalne, emocionalne, moralne i materijalne prirode. Ono što je važno znati, smatra Perović, da nijesu sva djeca u mogućnosti da žive u svojim porodicama, ali da se briga o toj djeci realizuje kroz različite oblike alternativne zaštite. Kao Organizacija su podrška porodicama u riziku i njihovoj djeci kroz licenciranu socijalnu uslugu, a baveći se monitoringom prava djeteta, Perović ističe da su uočili prioritete probleme djece i porodica i u skladu sa tim razvili socijalne usluge. Prepoznali su potrebu i važnost neposrednog rada sa roditeljima djece koja su njihovi korisnici, jer se ispostavilo da jedino na taj način imaju adekvatnu, kvalitetnu podršku djetetu i odgovor na njegove potrebe. U ovoj NVO su uporedo radili na snaženju roditelja unapređujući njihove vještine, podstičući njihove snage i vrijednosti da sami budu kvalitetna podrška i zaštita svom djetetu. Centar je kroz dosadašnje aktivnosti i usluge pružao različite vidove podrške disfunkcionalnim porodicama, jednoroditeljskim porodicama, hraniteljskim porodicama, socijalno ranjivim porodicama. Perović ističe da su posebnu izloženost riziku i izazovima roditeljstva bilježili u periodu epidemiološke krize izazvane koronavirusom. U tom su periodu, uz podršku različitih donatora, osigurali humanitarnu pomoć i podijelili 700 paketa (hrane, sredstava za higijenu i dezinfekciju, bebi paketa i školskog pribora) za preko 100 porodica, kao i za korisnike Centra, kao i za porodice koje su im se obratile za tu vrstu pomoći.

Ciljna grupa djece u ovom Centru su djeca iz socijalno ugroženih porodica, djeca sa problemima u ponašanju, djeca sa poremećajima pažnje, djeca iz procesa razvoda, disfunkcionalne porodice. Djeca u Centar dolaze kroz razvijen mehanizam upućivanja koji je uspostavljen sa socijalnim partnerima, CSR, nekoliko škola na teritoriji Podgorice, Crvenim krstom i na lični zahtjev porodice-roditelja ili djeteta. Program djelovanja je koncipiran kroz pet cjelina. U ovom trenutku je 193 djece i 120 roditelja koji su korisnici podrške i usluga ove NVO. Finansiraju se iz donatorskih sredstava, prvenstveno od „ Save the children-a“, a za prethodni mjesec su od Centra za socijalni rad dobili 170 eura kao cijenu usluga koje ova NVO pruža.

Dr Srđan Pavićević je povodom iznesenih konkretnih primjera i teških socijalnih slučajeva kojima NVO Centar pruža pomoć i podršku ocijenio da je sve to potresno, ali da problem nije samo u siromaštvu, disfunkcionalnim porodicama, bolnim pitanjima takve djece, već u kulturološkoj obavezi da se ovo društvo mijenja, ukazujući na potrebu većeg ulaganja države, zato što, pored angažovanja NVO sektora, država je ta koja treba da djeluje suštinski i konkretno.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore mr Siniša Bjeković je naglasio da Crna Gora prethodnih 20 godina nema sistematsku i konzistentnu ekonomsku i socijalnu politiku. Porodica mora biti funkcionalna, harmonična, ekonomski obezbijeđena i socijalno stabilna. A, da li je? Mišljenja je da je problem u zakonskoj regulativi koju treba poboljšati preciznim normama i adekvatnom implementacijom.

Još jednom je ukazano na neophodnost formiranja registra djece do 18 godine kako bi se utvrdio konačan broj djece u Crnoj Gori što bi bila polazna osnova za kreiranje adekvatnih socijalnih i drugih politika u ovoj oblasti.

Predstavnicu Ministarstva finansija i socijalnog staranja Jelena Raičević je ocijenila da je velika pomoć ove NVO kao servisa centrima za socijalni rad, a da država treba da im pruži veću podršku da ne bi bili finansirani samo od donacija.

Članica Odbora za ljudska prava i slobode, poslanica Jelena Božović je obećala da će se založiti da se problemi sa kojima se Centar srijeće u svom djelovanju upoznati članove Odbora u cilju njihovog rešavanja.

Predstavnici NVO „Centar za prava djeteta Crne Gore” su izrazili zahvalnost na inicijativu članova Odbora za ljudska prava i slobode za realizaciju ove posjete, uz očekivanje da će se uspostavljena saradnja u predstojećem periodu nastaviti i biti unaprijeđena.

***

INFORMACIJA
SA SASTANKA PREDSJEDNIKA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE
JOVANA JOLA VUČUROVIĆA SA PREDSTAVNICIMA NVO SAVEZ UDRUŽENJA
RODITELJA DJECE I OMLADINE SA TEŠKOĆAMA U RAZVOJU „NAŠA INICIJATIVA“,
održanog 7. juna 2021. godine

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode Jovan Jole Vučurović sastao se sa predstavnicima NVO Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju „Naša inicijativa“: Milisavom Koraćem, izvršnim direktorom NVO Savez „Naša inicijativa“, Vezinom Čosović, predsjednicom NVO „Olakšajmo život djeci sa posebnim potrebama“ – Rožaje i Ljiljanom Krstić, predsjednicom NVO Udruženje roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju „Zrak sunca“ - Herceg Novi.

Sastanak je održan 7. juna 2021. godine.

Sastanak je realizovan u skladu sa Planom aktivnosti Odbora za ljudska prava i slobode za 2021. godinu u cilju nastavka saradnje Odbora sa Savezom „Naša inicijativa“, započete 2010. godine.

Predsjednik Odbora Jovan Jole Vučurović je podsjetio da je Odbor za ljudska prava i slobode kroz zakonodavnu i kontrolnu ulogu Skupštine Crne Gore, afirmisao, s jedne strane, saradnju sa svim nadležnim institucijama i civilnim sektorom, kao i međunarodnim partnerima, prvenstveno UNICEF-om, a sa druge, transparentnost u svim oblicima djelovanja u cilju što boljeg prezentovanja svojih aktivnosti na promociji i zaštiti ljudskih prava i sloboda. Smatrajući da je saradnja između institucija zaduženih za prava djeteta veoma važna i da predstavlja dobru priliku za razmjenu iskustava, Odbor je posvetio pažnju praćenju implementacije onog što su nadležni državni organi realizovali u cilju poboljšanja položaja djeteta, sa posebnim fokusom na djecu sa invaliditetom. U posljednjih 11 godina Odbor donosi Plan aktivnosti, sačinjen na osnovu Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori, Programa rada Vlade Crne Gore i Akcionog plana za jačanje zakonodavne i kontrolne uloge Skupštine, u kojem je, između ostalog, fokus rada Odbora usmjeren na prava djeteta, sa posebnim akcentom na prava djece sa invaliditetom. Podsjetio je da je Odbor odlučio da se u okviru pilot projekta, u saradnji sa Vestminsterskom fondacijom za demokratiju, sprovede post-zakonodavni nadzor za Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, sa fokusom na član 21 Zakona koji se odnosi na zabranu diskriminacije u oblasti vaspitanja, obrazovanja i stručnog osposobljavanja, o čemu je sačinjen Izvještaj koji je predstavljen na Trećoj sjednici Odbora, održanoj 21. januara 2021. Tim povodom, Odbor je sačinio Izvještaj sa Zaključkom čiju realizaciju će ispratiti održavanjem kontrolnog saslušanja svih nadležnih subjekata u IV kvartalu 2021. godine, kako je utvrđeno Planom aktivnosti Odbora za ovu godinu.

Predsjednik Vučurović je podsjetio da je tom prilikom zaključeno da su i dalje prisutne razlike u ostvarivanju prava djece sa smetnjama u razvoju, pri čemu se naročito zapaža nejednakost u ostvarivanju prava djece iz sjevernog regiona u odnosu na djecu iz centralnog i primorskog regiona, kao i razlike u ostvarivanju prava djece iz seoskih područja u odnosu na djecu iz gradova. Takođe, sistem mobilnih službi, rana intervencija i individualni tretmani su dobro obezbijedjeni samo u Podgorici, dok u ostalim gradovima postoje brojne manjkavosti i nedostatak stručnog kadra, posebno defektologa i logopeda, za rad sa djecom sa smetnjama u razvoju. Stoga, Odbor smatra da je neophodno ojačati rad mobilnih službi, naročito na sjeveru Crne Gore, otvoriti dodatne servise za podršku ranoj intervenciji i obezbijediti blagovremeno pružanje individualnih tretmana kako bi se svoj djeci sa smetnjama u razvoju obezbijedile kvalitetne usluge u sredinama gdje žive.

I pored brojnih aktivnosti preduzetih na unapređenju položaja lica sa invaliditetom, Odbor je konstatovao da su i dalje prisutni brojni faktori koji utiču da osobe sa invaliditetom budu izložene riziku da postanu žrtve diskriminacije u obrazovanju, među kojima su: neujednačen obuhvat djece sa smetnjama u razvoju u inkluzivnom obrazovanju, arhitektonska nepristupačnost obrazovnih objekata, neobezbijedjenost prevoza do škole za djecu sa invaliditetom, neujednačena opremljenost obrazovnih ustanova, nedovoljna specijalizacija nastavnog osoblja, predrasude učenika prema licima sa invaliditetom i nedovoljna informisanost i motivisanost samih osoba sa invaliditetom da se uključe u obrazovni proces. Imajući u vidu da još uvijek nije uspostavljena funkcionalna komunikacija i koordinacija između nadležnih komisija za usmjeravanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama, obrazovnih ustanova i Ministarstva prosvjete, nauke, kulture i sporta i da postoje nejasnoće u pogledu nadležnosti i obaveza države i lokalnih samouprava, Odbor je ukazao na potrebu uspostavljanja funkcionalne komunikacije i koordinacije između komisija, obrazovnih ustanova i Ministarstva prosvjete, nauke, kulture i sporta kako bi se uvid u potrebe djece ostvarivao kvalitetno, a problemi rješavali blagovremeno i uz poštovanje najboljeg interesa djeteta. Takođe, podsjetio je da je Odbor ukazao da je neophodno unaprijediti međusektorsku saradnju i kapacitete ključnih institucija zaduženih za sprovođenje zakona, kao i da je potrebno obezbijediti dovoljno sredstava iz budžeta za sprovođenje politike inkluzivnog obrazovanja na svim nivoima. U skladu sa ovim Zaključkom Odbor je prilikom razmatranja Predloga zakona o budžetu Crne Gore za 2021. godinu razmotrio predlog budžetskih sredstava za Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta i Zavod za školstvo, u dijelu koji se odnosi na obezbjeđivanje dovoljnog iznosa finansijskih sredstava neophodnih za sprovođenje inkluzivnog obrazovanja na svim nivoima i donio Zaključak da sredstva za Zavod za školstvo treba uvećati za 15.000 eura, o čemu je postignuta saglasnost između predstavnika Ministarstva finansija i socijalnog staranja i Zavoda za školstvo. Tom prilikom je dogovoreno da se isto realizuje tokom godine u internim konsultacijama Ministarstva prosvjete, nauke, kulture i sporta, kao resornog ministarstva i Ministarstva finansija i socijalnog staranja.

Predsjednik Odbora je podsjetio da je Skupština Crne Gore 27. saziva na Četvrtoj sjednici Prvog redovnog (proljećnjeg) zasjedanja, dana 27. maja 2021. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o osnovnom vaspitanju i obrazovanju kojima će se doprinijeti unapređenju položaja djece i njihovih porodica. Ovim zakonima propisano je uvođenje dječjeg dodatka za svu djecu do navršene šeste godine i biće obezbijedjeni besplatni udžbenici za učenike osnovnih škola. Zaključio je da i pored dosadašnjih ostvarenih rezultata, Odbor ima namjeru da nastavi sa realizacijom aktivnosti posvećenih poboljšanju položaja djece sa invaliditetom u cilju dostizanja standarda utvrđenih Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom.

Predstavnici Saveza „Naša inicijativa“ su informisali o radu organizacije, ključnim izazovima sa kojima se suočavaju u funkcionisanju i o problemima djece sa invaliditetom i njihovih porodica.

Izvršni direktor Milisav Korać je saopštio da Savez „Naša inicijativa“ djeluje već 19 godina, okuplja 20 lokalnih udruženja koja djeluju u 17 opština i najbrojniji su savez u Crnoj Gori. Iako su do sada imali korektnu saradnju sa državnim organima, ima prostora za njeno unapređenje. Fokus izlaganja je usmjerio na dvije oblasti: probleme samih udruženja i probleme djece sa invaliditetom i njihovih porodica. Suočavaju se sa brojnim problemima zbog neredovnog načina finansiranja aktivnosti ovih organizacija, koje su dominantno oslonjene na domaće donatore, što je ove godine dodatno otežano neusvajanjem budžeta. Apelovao je da se Predlog zakona o Budžetu Crne Gore za 2021. godinu što prije usvoji i da ministarstva u što je moguće kraćem roku raspišu konkurse za raspodjelu sredstava. Istakao je da postoji veliki broj fiktivnih nevladinih organizacija koje dobijaju sredstva, jer su njihovi projekti dobili najbolje ocjene od procjenjivača i ukazao da bi trebalo razmotriti rad nezavisnih procjenjivača i ubuduće obezbijediti pravičniju raspodjelu sredstava, kao i kvalitetniji monitoring projekata. Mišljenja je da su procedure za ostvarivanje prava lica sa invaliditetom iz oblasti zdravstvene zaštite previše komplikovane, kao i da su pomagala koja se obezbjeđuju ovim licima često neprikladna. Zdravstvena zaštita lica sa invaliditetom je uslovljena godinama starosti osiguranika, umjesto njihovim realnim potrebama, što je u suprotnosti sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom kojim je propisano da godine starosti osiguranika ne mogu biti uslov za liječenje i rehabilitaciju. Mišljenja je da lica sa invaliditetom teško ostvaruju prava iz oblasti socijalne zaštite i da bi u skorijem periodu trebalo izvršiti reviziju svih socijalnih primanja kako bi to pravo koristili samo oni kojima stvarno pripada. Najveći problem za djecu i omladinu sa invaliditetom jeste ko će i na koji način o njima brinuti kada im roditelji ne budu živi, jer u Crnoj Gori ne postoje adekvatne ustanove za smještaj tih lica, osim Zavoda „Komanski most“ u koji se većina njihove djece ne može uputiti jer nijesu u toliko teškom stanju. Ukazao je i na nedovoljnu zastupljenost lica sa invaliditetom u javnom i političkom životu što bi bilo važno promijeniti kako bi se o njihovim pravima više razgovaralo. Ponovio je da u Crnoj Gori još uvijek ne postoji baza podataka lica s invaliditetom koja bi bila značajna za planiranje i sprovođenje svih usluga i servisa namijenjenih licima sa invaliditetom. Takođe, ukazao je na nedostatak stručnog kadra za rad sa licima sa invaliditetom.

Vezira Ćosović, predsjednica NVO „Olakšajmo život djeci sa posebnim potrebama“ – Rožaje je informisala o radu organizacije koja djeluje od 2004. godine i pruža usluge za 60 djece sa smetnjama u razvoju. Istakla je da poslednjih godina nijesu dobili podršku za projekte kojima su aplicirali, ali opstaju zahvaljujući podršci Saveza „Naša inicijativa“. Opština Rožaje je pogođena velikim siromaštvom, a u njoj živi značajan broj lica sa invaliditetom i ubuduće bi trebalo stvoriti uslove u kojima će udruženja i lica sa invaliditetom sa sjevera biti ravnopravni sa onima iz centralnog i južnog dijela Crne Gore.

Ljiljana Krstić, predsjednica NVO Udruženje roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju „Zrak sunca“ - Herceg Novi je informisala o projektima koje realizuje organizacija kojom rukovodi, manifestacijama koje organizuju povodom važnih međunarodnih dana u oblasti ljudskih prava, Herceg Novskom modnom kutku i slikarskim radionicama. Takođe, ukazala je da u opštini Herceg Novi djeluju dva dnevna centra- pri Dječjem domu „Mladost“ za djecu do 18 godina i drugi za lica sa invaliditetom do 26 godina starosti, ali da u njima nema mjesta za njihovu djecu. Takođe, i među udruženjima koja se bave licima sa invaliditetom na opštinskom nivou postoji određena surevnjivost umjesto da se zajednički zalažu za unapređenje prava ove ranjive grupacije.

Učesnici sastanka su izrazili očekivanje da će se u predstojećem periodu zalaganjem svih nadležnih institucija doprinijeti daljem unapređenju prava i položaja lica sa invaliditetom u Crnoj Gori, za šta je predsjednik Odbora Vučurović obećao bezrezervnu podršku.

***

INFORMACIJA
O UČEŠĆU ČLANA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE
DR ALBINA ĆEMANA NA MULTILATERALNOM SASTANKU MREŽE ODBORA ZA
LJUDSKA PRAVA I RODNU RAVNOPRAVNOST ZAPADNOG BALKANA (HUGEN) NA
TEMU „UTICAJ PANDEMIJE COVID-19 NA OSOBE SA INVALIDITETOM“,
održanom 18. juna 2021. godine

Član Odbora za ljudska prava i slobode dr Albin Ćeman učestvovao je na Multilateralnom sastanku Mreže odbora za ljudska prava i rodnu ravnopravnost Zapadnog Balkana (HUGEN) na temu „Uticaj pandemije COVID-19 na osobe sa invaliditetom“.

Sastanak je održan 18. juna 2021. godine.

Na Multilateralnom sastanku koji je organizovala Vestminsterska fondacija za demokratiju učesnici iz Ujedinjenog Kraljevstva i država Zapadnog Balkana su razmijenili iskustva o uticaju pandemije na osobe sa invaliditetom. Ovaj skup je organizovan u okviru serije tematskih dijaloga o položaju ranjivih društvenih grupa koje su Vestminsterska fondacija za demokratiju i HUGEN započeli Multilateralnim sastankom o položaju žena tokom pandemije, održanim u martu ove godine.

Otvarajući skup, programski menadžer Vestminsterske fondacije za demokratiju za Zapadni Balkan Ivan Radojević je saopštio da mnoge države u epidemiološkoj situaciji tokom pandemije virusa COVID-19 nijesu prepoznale osobe sa invaliditetom kao jednu od prioriternih grupa iako je mogućnost respiratornih infekcija za ove osobe mogla dovesti do fatalnih posledica.

Pozdravnu riječ na skupu imala je poslanica Vasilika Hysi, predsjedavajuća HUGEN Mreže koja je istakla da je razmjena iskustava između odbora koji se bave ljudskim pravima i rodnom ravnopravnošću u zemljama Zapadnog Balkana veoma važna i izrazila je očekivanje da će se takva praksa nastaviti i nakon završetka projekta Vestminsterske fondacije za demokratiju. Izrazila je očekivanje da će doći do poboljšanja epidemiološke situacije i da će ovo biti posljednji skup HUGEN mreže u onlajn formatu. Istakla je da su parlamenti zemalja Zapadnog Balkan u proteklom periodu uglavnom radili putem onlajn platformi kako bi ostvarili neke od zacrtanih planova. Iako u okviru ovog projekta Vestminsterske fondacije za demokratiju zbog pandemije prouzrokovane virusom COVID-19 značajan broj planiranih aktivnosti nije realizovan, izrazila je nadu i očekivanje da će saradnja biti nastavljena, kao i dijeljenje iskustava i dobrih praksi. Važnim smatra razgovore o uticaju pandemije virusa COVID-19 na sve aspekte života, a posebno na ranjive grupe stanovništva koje se suočavaju sa dodatnim izazovima.

Profesor na Institutu za zdravlje i dobrobit na Univerzitetu u Glazgovu Nicholas Watson je govorio o položaju osoba sa invaliditetom u Ujedinjenom Kraljevstvu i iskustvima u pružanju servisa podrške u periodu pandemije. Predstavio je istraživanje iz januara 2021. godine o uticaju pandemije na osobe sa invaliditetom u Ujedinjenom Kraljevstvu. Istakao je da su osobe sa invaliditetom u svim državama bile najteže pogođene pandemijom i da im je u velikoj mjeri bio smanjen pristup socijalnim i zdravstvenim uslugama, čime su se njihovi problemi uvećavali. Od svih smrtnih slučajeva prouzrokovanih koronavirusom u Ujedinjenom Kraljevstvu čak 60% su bile osobe sa invaliditetom koje čine oko 17% ukupne populacije. Ova populacija nije bila prioriteta

prilikom vakcinacije. Što je veći stepen invaliditeta, to su osobe bile izložene većem riziku. Takođe, uočili su da je od uticaja i sredina u kojoj su osobe sa invaliditetom živjele, jer su većem riziku bile izložene osobe koje imaju nepovoljnije uslove života. Najteže su bile pogođene osobe sa mentalnim teškoćama. Mnoge osobe sa invaliditetom žive u domovima i drugim kolektivnim centrima gdje su bile izložene većem riziku od obolijevanja, a asistenti i njegovatelji koji brinu o njima bili su potencijalni prenosioci virusa. U Velikoj Britaniji je zabilježeno smanjenje socijalnih davanja u prethodnoj godini, što je takođe uticalo na pogoršanje položaja osoba sa invaliditetom. Istakao je da problemi ovih lica još nijesu u dovoljnoj mjeri osvijetljeni, niti su osobe sa invaliditetom vidljive, što je doprinijelo i njihovom zanemarivanju tokom pandemije. Međutim, poboljšanju njihovog položaja značajno doprinose organizacije koje okupljaju osobe sa invaliditetom, kao i volonteri. Pojedini ispitanici koji su obuhvaćeni istraživanjem u okviru kojeg je obavljeno 69 intervjuova (39 u Škotskoj i 30 u Engleskoj) su istakli da je stanje u oblasti zaštite prava osoba sa invaliditetom u periodu pandemije u Velikoj Britaniji bilo katastrofalno. U mnogim istraživanjima se navodi da su pojedine grupe stanovništva tokom pandemije bile više pogođene od drugih, ali se među njima nekada ne navode osobe sa invaliditetom.

Prezentujući ključne nalaze istraživanja, profesor Watson je zaključio da je mnogo više pažnje trebalo posvetiti osobama sa invaliditetom i obezbijediti im redovan pristup zdravstvenim uslugama. Ove osobe su otežano dolazile do neophodne podrške, oslanjajući se na članove porodice, a ne na službe zadužene za socijalnu i zdravstvenu zaštitu. Procjene njihovog stanja nijesu vršene redovno, što je uvećavalo probleme. U početku pandemije sve aktivnosti su bile usmjerene na zdravstvenu podršku, dok se zanemarivao rad socijalnih službi. U uslovima totalnog zaključavanja bila je ograničena i mogućnost njihove socijalizacije, učenja uz podršku i kretanja što je uticalo na sve aspekte njihovog života. Ukazao je na važnu ulogu informaciono-komunikacionih tehnologija i platformi koje su ipak omogućavale održavanje određenih kontakata među ljudima. Zaključio je da je u periodu pandemije za osobe sa invaliditetom ključna bila uloga takozvanog trećeg sektora, odnosno volontera i organizacija civilnog društva.

Član Odbora za ljudska prava i slobode dr Albin Čeman koji je i predstavnik Odbora u Upravljačkom odboru HUGEN Mreže je istakao da je situacija sa koronavirusom uticala na sve aspekte života građana, a možda najviše na osobe sa invaliditetom. Podsjetio je na podatke iz Izvještaja koji je objavio Sistem Ujedinjenih nacija o brzom procjeni socijalnog uticaja pandemije COVID-19 u Crnoj Gori gdje se navodi da su ispitanici istakli da su im najpotrebnije zdravstvene usluge, nakon čega slijede psihološka podrška i pomoć u pronalaženju posla. Takođe, istakli su da su im zaštita od diskriminacije i pravna pomoć vrlo važni. Njihovi strahovi uglavnom se odnose na zdravstvene rizike koje prate i strahovi od ekonomskih rizika. Usled ograničenog kretanja, kod nekih se javljaju dodatni zdravstveni problemi, kao i povišen nivo depresije i neke vrste anksioznosti. Određeni broj osoba je istakao i pozitivne aspekte epidemije, jer su imali više vremena za porodična i lična interesovanja, dok su se drugi suočili sa poteškoćama zbog izolacije i zdravstvenih i ekonomskih problema.

Poslanik Čeman je istakao da su osobe sa invaliditetom posebno bile pogođene mjerama koje su se odnosile na oblast rada i zapošljavanja. Na početku epidemije većina poslodavaca je najavila da će usled ekonomske krize i mjera za suzbijanje pandemije COVID-19 biti prinuđeni da raskinu radni odnos sa osobama sa invaliditetom. Takođe, nevladine organizacije su prijavile značajan broj slučajeva gdje su se osobe sa invaliditetom suočile sa izazovima u ostvarivanju prava iz radnog odnosa zbog mjera uvedenih tokom pandemije, a lica koja su ostala bez posla suočila su se sa poteškoćama u pribavljanju potrebne dokumentacije i potvrda za sticanje prava na

materijalnu pomoć, kao i pristupa pravima socijalne zaštite zbog različitih tumačenja zakonskih odredbi pružalaca usluga.

Takođe, ukazao je da je prema rezultatima Istraživanja “Obrasci i stepen diskriminacije u Crnoj Gori za 2020. godinu” koje je u septembru prošle godine sprovedla nevladina organizacija “CEDEM” procijenjeno da je najveći stepen diskriminacije prema Romima i Egipćanima, nakon čega slijede diskriminacija osoba sa invaliditetom i diskriminacija po godinama starosti, pa diskriminacija po političkom uvjerenju, nacionalnosti i vjeroispovijesti.

Poslanik Čeman je zaključio da COVID-19 virus ne diskriminiše i nema diskriminatoran karakter, ali posledice ovog virusa mogu da budu dalekosežne, a njegovi efekti mogu da dovedu do diskriminacije, jer mogu drugačije djelovati na osobe slabog imovnog stanja, ranjive grupe, među kojima su i osobe sa invaliditetom, nezaposlene, osobe koje nemaju pristup zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenom osiguranju. Istakao je da je epidemiološka situacija u Crnoj Gori poboljšana i da je preko 30% punoljetnih građana vakcinisano, dok je u cjelosti imunizovana četvrtina odraslih što će dodatno doprinijeti poboljšanju situacije.

Predsjednica Odbora za rodnu ravnopravnost Božena Jelušić je saopštila da je ugroženost žena sa invaliditetom veoma velika u normalnim okolnostima, a u uslovima pandemije vjerovatno još veća. Rodno budžetiranje bi bilo važno za ublažavanje prepreka sa kojima se suočavaju. Žene sa invaliditetom u Crnoj Gori su dvostruko manje zaposlene nego muškarci. Takođe, važno bi bilo razgovarati o porastu nasilja nad osobama sa invaliditetom. U domenu obrazovanja, ogromna je šteta koju su djeca sa invaliditetom pretrpjela zbog nedostatka logopedskih vježbi i drugih treninga.

Pored poslanika iz Crne Gore, u diskusiji su učestvovali i poslanici iz Bosne i Hercegovine, Republike Sjeverne Makedonije i Republike Srbije Mara Đukić, Andrijana Avramov, Lazar Prodanović, Arbana Pasholli i Angelina Petkova koji su govorili o iskustvima njihovih država u suočavanju sa pandemijom i položaju osoba sa invaliditetom.

Ocijenjeno je da su se osobe sa invaliditetom u svim državama suočavale sa sličnim problemima i izazovima i da su pored državnih organa značajnu ulogu u pomoći i podršci imale nevladine organizacije, Crveni krst i volonteri. Učesnici su mišljenja da bi u kriznim vremenima osobe sa invaliditetom trebalo češće obilaziti i u pružanju zdravstvene zaštite pristupati im kao pedijatrijskim slučajevima. Takođe, ocijenjeno je da odgovor nadležnih službi na probleme osoba sa invaliditetom nije bio sinhronizovan.

Učesnice i učesnici Multilateralnog sastanka Mreže odbora za ljudska prava i rodnu ravnopravnost Zapadnog Balkana (HUGEN) na temu „Uticaj COVID-19 na osobe sa invaliditetom“ usvojili su sledeće

ZAKLJUČKE

Konstatujući da:

- je za osobe sa invaliditetom stepen rizika od zaraze COVID-19 virusom znatno veći, kao i da su ishodi u slučaju oboljevanja znatno lošiji;
- zaštitne mjere od samog početka pandemije nijesu bile dovoljno prilagođene osobama sa invaliditetom;
- dostupnost informacija o savjetima za smanjenje rizika od virusa, o planovima ograničenja ili korišćenje dostupnih tehnologija i angažmani tumača, nijesu od početka pandemije bili dostupni osobama sa invaliditetom;

- socijalna distanca i ograničenja dovela su do većeg stepena društvene izolacije osoba sa invaliditetom;

- su osobe sa invaliditetom i prije pandemije COVID-19 virusa imale jednu od najugroženijih pozicija u cjelokupnom društvu.

Prepoznajući da su od početka pandemije:

- svakodnevni život i navike osoba sa invaliditetom, bili otežani, a posebno pristup zdravstvenoj zaštiti, rutinskim pregledima, dostupnosti terapiji;

- su zaštitne mjere dovele do toga da pojedine usluge socijalne zaštite budu ili ukinute ili suspendovane, što je dovelo do povećanog oslanjanja osoba sa invaliditetom na porodicu i druge neformalne njegovatelje;

- mjere uvedene na samom početku pandemije nijesu uzimale u obzir efekat na osobe sa invaliditetom i mnogim osobama sa invaliditetom su teško bile primjenljive;

- školska nastava koja je organizovana online nije bila u skladu sa obrazovnim potrebama djece sa invaliditetom ili smetnjama u razvoju, a materijali za učenje često su bili nepristupačni ili neprikladni;

- značajan broj osoba sa invaliditetom koji su bili zaposleni prije početka pandemije, ostali su bez posla;

- upotreba modernih tehnologija u određenim slučajevima unaprijedila položaj osoba sa invaliditetom.

Pozivaju da:

- u budućim razmatranjima mjera koje se budu donosile u vezi sa pandemijom COVID-19 budu uzete u obzir potrebe i mogućnosti osoba sa invaliditetom;

- da informacije koje se javno komuniciraju putem sredstava javnog informisanja budu prilagođene različitim potrebama osobama sa invaliditetom i budu jasne i razumljive;

- se osobe sa invaliditetom ili udruženja građana koja pružaju podršku osobama sa invaliditetom uključe u dijalog i procese donošenja odluka u vezi sa mjerama i odgovorom na pandemiju;

- se obrati posebna pažnja na dostupnost usluga socijalne i zdravstvene zaštite, kao i različitih servisa podrške;

- u programe podrške i oporavka od pandemije budu uključeni i programi podrške osobama sa invaliditetom, kao i njihovim njegovateljima;

- se intezivira saradnja institucija i organizacija civilnog društva u odgovoru na posledice pandemije prema osobama sa invaliditetom i sagledavanju njihovih potreba, a posebno sa organizacijama koje su pružaoci usluga;

- da se nastavni materijali u slučaju online nastave organizuju i prilagode djeci sa invaliditetom ili teškoćama u razvoju.

Sjednica je završena u 10 sati i 42 minuta.

**ZAPISNIK SAČINILA
SEKRETAR ODBORA**

Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA

Jovan Jole Vučurović